

نقش فرهنگ در معماری مسکونی ژاپن خسرو موحد^۱

چکیده:

در بیشتر کشورهای در حال توسعه، مشکل مسکن از اساسی ترین مشکلات دولتها محسوب می شود. امروزه یکی از راه حل های مسکن را کوچک سازی آن مطرح می کنند و تعداد زیادی از مسئولین و برنامه ریزان، هر روزه درمان مشکل مسکن را در کوچک شدن آن بر می شمارند. بطور حتم مساحت مسکن متغیری است که به فرهنگ عمومی هر جامعه تعریف شده و در جوامع مختلف، متفاوت است.

پیشرفت های ژاپن در زمینه های اقتصادی، اجتماعی و فناوری در سالهای اخیر، همواره مورد بررسی و تحقیق قرار گرفته و بسیاری از کشورها درصددند که درس هایی از تجربیات ژاپن بیاموزند. امروزه جهانیان ضمن آشنا شدن با نگرش های خاص مردم ژاپن، در مورد مسئله سکونت، مسکن، سادگی و ظرافت خانه های ژاپنی متوجه شده اند که می توان در فضایی کم و با حداقل امکانات اما با برنامه دقیق و بدون احساس خفقان زندگی کرد. رضایت و کم خواهی مردم ژاپن همراه با طبیعت دوستی آنها و پایبندی به سنتها و ایجاد گونه ای معماری نموده که در عین سادگی مملو از زیبایی و ظرافت است.

با توجه به نقش فرهنگ در معماری مسکونی، شناخت فرهنگ مردمی که از مسکن استفاده می کنند، می تواند در برنامه ریزی امر مسکن بهتر موفق بود. خلاقیت در فرهنگ ژاپن و تاثیر آن بر سادگی و زیبایی هنر و ارائه راه حل های منطقی در برخورد با مسئله سکونت، ما را بر آن داشت تا تحقیقی بر تاثیر فرهنگ بر معماری مسکونی ژاپن داشته باشیم. مقاله حاضر در قالب یک تحلیل موضوعی، سعی دارد با معرفی بعضی از خصوصیات فرهنگی ژاپنی ها که بر ساخت مسکن تاثیر داشته، نقش فرهنگ در شکل گیری مسکن در ژاپن که به عنوان کشوری با مساحت کم در مسکن است، مورد بررسی قرار دهد.

کلید واژه: فرهنگ، معماری مسکونی، ژاپن، اجزا، فضا، مصالح

ARCHIMASK.IR

^۱. دکتر خسرو موحد، دانشکده هنر و معماری دانشگاه آزاد اسلامی واحد شیراز: Khmovahed1@yahoo.com

مقدمه:

امروزه سکونت به عنوان یک امر بدیهی و مسلم فرض شده است و در معماری مسکونی به عامل فرهنگی کمتر فکر می شود. با نگاهی به گذشته، می بینیم که سکونت به لحاظ نیاز به امنیت ایجاد شده و با توجه به نیازهای دیگر از جمله آسایش گسترش یافته است. کلمه آسایش نه تنها در مفهوم مادی و راحت زیستن، بلکه در مفهوم معنوی و روحانی در کشورهای مختلف متفاوت است. مردم هر کشوری بر مبنای دیدگاه خود در مسائل مختلف، به ساخت مسکن می پردازند.

چندین سال پیش در تحقیقی که در خصوص مسکن در ژاپن صورت گرفت (Nold ، 1996)، پس از بررسیهای آماری به این نتیجه رسیده بود که ژاپنی هادر لانه خرگوش زندگی می کنند. آمارها نشان می داد که متوسط فضای مسکونی برای هر خانوار ژاپنی در شهر به سختی به 40 متر مربع می رسید. از هر ژاپنی دو نفر از زندگیشان در چنین خانه هایی راضی بودند. به راستی علت این رضایت در چیست؟ با توجه به اینکه متوسط مساحت خانه در اروپا بیش از 100 متر مربع یعنی دو و نیم برابر خانه های ژاپنی و در ایران بیش از متوسط اروپا می باشد، این سؤال به ذهن می رسد که آیا در معماری مسکونی دیگر کشورها، فضاها تلف می گردند؟ چگونه یک خانوار ژاپنی در چنین فضایی زندگی خود را اداره می کند و احساس رضایت نیز دارد؟ بطور حتم مقایسه های صرفاً کمی، نمی تواند پاسخگوی به این سؤال باشد. نیاز به فضا در مسکن بطور زیادی بستگی به فرهنگ زیستی استفاده کننده آن دارد.

خانه به عنوان یکی از مهمترین نیازهای مردم نمایش دهنده فرهنگ مردم است. در هر جامعه ای فرهنگ نقش نمایش باورها، عقاید و ایده های مردمی دارد که در آن زندگی می کنند و نمود عینی فرهنگ در همه امور آن جامعه از جمله معماری مسکونی به چشم می خورد.

معماری مسکونی از طریق فرم، فضا و روابط، عینیت بخش فرهنگ سازندگان و ساکنین آن است. خانه یک شاهد فرهنگی است چه به شکل زیبا یا زشت آن باشد. برای شناخت بیشتر این موضوع، مقاله حاضر بر اساس تحقیقی که در زمینه فرهنگ و معماری مسکونی ژاپن انجام گرفته، ارائه می گردد. این مقاله شامل چهار بخش است. بعد از مقدمه، تعریف فرهنگ و خصوصیات فرهنگی ژاپنی هادر بخش اول آورده می شود. بخش دوم، معماری مسکونی توضیح داده خواهد شد. در بخش سوم اجزاء، عناصر و مصالح خانه های ژاپنی ارائه خواهد شد. بخش آخر نیز نتایج بیان خواهد شد.

1. فرهنگ

مفهوم گسترده و فراگیر فرهنگ، تمامی حیات هر جامعه را در بر می گیرد و جانمایه ملت را تشکیل می دهد. فرهنگ کشورها به عوامل گوناگون از جمله موقعیت طبیعی، محیط جغرافیایی، تاریخ و اعتبارات در آن کشور بستگی دارد. افراد مختلف فرهنگ را به گونه های مختلف تعریف کرده اند:

هرسکروتیس تعریف فرهنگ را اینگونه بیان می کند:

"فرهنگ بنایی است مبین تمامی باورها، رفتارها، دانشها و ارزشها و مقاصد است که شیوه زندگی هر ملت را مشخص می کند".

در جایی دیگر در خصوص فرهنگ اینگونه بیان می کند که:

"فرهنگ آن قسمت از محیط است که به دست انسان ساخته شده و تأثیرپذیر است."

آلفرد کلوپر معتقد است که فرهنگ مجموعه ای از گرایش ها، ارزش ها، اهداف و اعمال مشترک که یک نهاد، سازمان و گروه را در بر می گیرد. تعریف رالف لیتون اینگونه است: فرهنگ ترکیبی از رفتار مکتب است که بوسیله اعضای جامعه معینی از نسلی به نسل دیگر منتقل می شود و میان افراد مشترک است. فرهنگ کلیت درهم تافته ای است شامل دانش، دین، هنر، قانون، اخلاقیات، آداب و رسوم و هرگونه توانایی و عادت که انسان به عنوان عضوی از جامعه به دست می آورد. (تایلور، 1871)

معماری پدیده ای فرهنگی و به این اعتبار پدیده بومی است. علی رغم آنکه معماری محصول تاثیرگذاری عوامل متعددی نظیر اقلیم، جغرافیا، اقتصاد، ویژگی های اجتماعی و فرهنگی و... هستند، اما در میان عوامل یاد شده "فرهنگ" در تعامل با ویژگی های محیطی، نقشی تعیین کننده در نحوه شکل گیری محیط های انسان ساخت ایفا می نماید. (راپاپورت، 1388)

جهت گیری فرهنگ ها، همواره بر مبنای فطرت بشری و اندیشه او انجام می شود و همین مسیر در شکل دهی به فضای زیست و پیدایش معماری موثر است. این فضا به عنوان یک نیاز بشری مطرح است و اینگونه نیازها همواره در مسیر عقل و فطرت پاسخ داده می شوند. بسیاری از فرهنگ ها به لحاظ سازمان بندی خود به بعضی از موضوع ها اهمیت بیشتری قائل هستند. این موضوع ها در شئون مختلف جامعه مانند مراسم مذهبی، زندگی خانوادگی، طرز تربیت کودکان، مسکن و غیره انعکاس می یابد. فرهنگ مردم ژاپن متأثر از یک رشته آموزش های مذهبی اخلاقی است که در طی سالیان به مردم داده شده است. در میان مذاهب، مذهب بودا و مذهب شینتو از همه مهمتر می باشند. آئین کنفوسیوس نیز بر شکل گیری مسایل اخلاقی در فرهنگ ژاپنی نقش موثری داشته است. بودائیزم تقریباً در اواسط قرن ششم میلادی در ژاپن شناخته شد و به عنوان فلسفه زیست مردم این کشور قرار گرفت. مطابق این فلسفه، تمامی بدبختی ها و تألمات زندگی از خواهش های نابجای انسان ناشی می شود، و انسان زمانی به آرامش و سکون درونی دست خواهد یافت که این خواهش ها را از بین ببرد. مذهب بودا در جامعه ژاپن موجب توسعه و گسترش هنر بودایی گردید. بودائیزم در ژاپن خود به فرقه های گوناگونی تقسیم می شود که مهمترین آن دن، تندایی، شین گون، جودو، شین و نیچی رن و بودو هستند. بسیاری از عقاید، مراسم، روش های ژاپنی ها به گذشته دور بر می گردد. بیشتر این عقاید هسته اصلی دین شین تائو تنها مذهب مشخص ژاپنی هارا تشکیل می دهد. از سال پانصد میلادی زبان های نوشتاری وارد ژاپن شد و ناگهان بصورت یک تاثیر بزرگ بر روی طبقه نخبه و در نهایت مردم عادی پدیدار شد.

معمولاً در راهبان اکثر فرقه ها در کوهها بوده و در نتیجه آنها تماس بسیار نزدیک با طبیعت دارند. آنان شاگردان صمیمی و همدرد طبیعتند. موضوع مورد مطالعه آنها گیاهان، پرندگان، حیوانات، صخره ها و رودخانه هاست. در نتیجه ستایش از طبیعت در ژاپن به عنوان یک اصل

قرار گرفت . پدیده های طبیعی ، باد، خورشید، ماه، آب، کوه، درختان همگی به عنوان معبود (kami) محسوب میشدند.

بسیاری دوره ادو (edo) را دوره شکوفایی فرهنگ مردمی ژاپن میدانند. نفوذ فرهنگ چین (دوران Ming و Ching) را میتوان در بقایای فرهنگ ادو مشاهده کرد و در اواخر دوره ادو فرهنگ ژاپن تحت نفوذ فرهنگ غرب قرار گرفت و به سوی یک جامعه مدرن صنعتی حرکت کرد. یکی از ویژگیهایی که در فرهنگ ژاپن شایان ذکر است، انعطاف پذیری و قبول فرهنگ بیگانه است که با فرهنگ آنها تلفیق شده و فرهنگ جدیدی مطابق ذوق و سلیقه مردم ژاپن بوجود آورده است. اگر چه فرهنگ ژاپن میراث سرزمین شرق است ولی به واسطه فرهنگ خاص خود مورد توجه همگان قرار گرفته است. در ژاپن طبیعت و طراحی به گونه ای با هم در ارتباطند که برای بسیاری غیر قابل باور است . هنر ژاپنی آمیزه ای از اقلیم، سنت و مذهب است . حال در می یابیم که چگونه این سه عامل دست در دست هم گونه ایاز هنر را پدید آورده اند که امروزه هر بیننده ای را مجذوب و مرعوب خود می گرداند.

2. معماری مسکونی

معماری مسکونی درعین بر آوردن نیاز مادی انسان به عنوان یک سر پناه منعکس کننده باورها و ارزشهای او نیز می باشد. خانه علاوه بر جلوه های خارجی دارای مفاهیم و معانی در درون خود است. شاید تصور اینکه عناصر موجود در یک معماری مسکونی فقط نقش عملکردی و فیزیکی دارد، تصور اشتباهی باشد، چرا که انسان موجودی تک بعدی نیست و داری بعد معنوی نیز می باشد. برای شناخت مفاهیم معماری مسکونی باید شاخص های فرهنگی را که این مفاهیم بر مبنای آن شکل گرفته را شناخت.

مسکن به عنوان یکی از اصلی ترین نیازهای انسان از بدو خلقت مطرح بوده است. تعریف مسکن به یک واحد مسکونی محدود نشده بلکه کل محیط مسکونی را شامل می شود. مسکن نه تنها به عنوان یک سر پناه، بلکه به عنوان محلی برای ایجاد پیوند بین زندگی، خانواده و محیط می باشد. تنوع مسکن که بر شرایط فرهنگی مردم مبتنی است، مبین آن است که کشورها با توجه به فرهنگ سکونت خود دارای نوعی خاص از مسکن می باشند . میراث معماری ژاپنی و فرهنگ سکونت آنها تحت شرایط جغرافیایی و فرهنگی کاملاً متفاوت از آنچه با آن آشنا هستیم شکل گرفته است . در بیشتر مطالعاتی که در خصوص معماری مسکن در ژاپن صورت گرفته با نشان دادن چند نمونه از خانه های قدیمی به نکته عشق به طبیعت مردم ژاپن و یا مقاوم بودن آنها در مقابل شرایط جوی و زلزله اشاره شده است. اما بایستی توجه داشت که علی رغم وجود شرایط جوی متفاوت در مناطق مختلف ژاپن، تفاوت چندانی در فرهنگ مسکن آنها به چشم نمی خورد و بطور کلی باید گفت، فرهنگ مسکن ژاپنی طی یک روند تکاملی شکل گرفته است.

تأثیر معماری بسیار پیشرفته معابد چینی بر معماری ژاپن بخصوص معماری کاخها و معابد تا قرن هشتم به خوبی دیده میشود . معماری معابد بودایی با تشکیل فرقه های مختلف بودایی تغییر کرد. به همان اندازه که آن تغییر، معماری دینی را متأثر کرد ، معماری عمومی دهکده ها، شهرها و در نتیجه خانه های مسکونی را نیز تحت تأثیر قرار داد. علیرغم نفوذ فرهنگ چینی ها، مسکن در ژاپن همواره بر پایه رسوم و فرهنگ ژاپنی پایه ریزی شده است. خانه های مسکونی در ژاپن در تمامی مناطق از جمله در شهرهای مدرن هنوز در راستای فرهنگ ساختمانی آنها ساخته میشود و همان گونه که در بخش یک ذکر گردید، زندگی ژاپنی هابر مبنای فلسفه بودا و مذهب شینتو پایه گذاری شده است. در این مفهوم

فلسفی، فضای داخلی خانه بایستی دارای کیفیتهای روحانی باشد. این فلسفه باعث هماهنگی و واحد شدن خصوصیات متضاد می‌باشد. از نظر اجتماعی، اجرای مراسم مذهبی در خانه موجب ارتباط فضای زندگی خانواده با جامعه می‌شود که خود باعث وحدت عمومی جامعه می‌گردد. نیاز ساکنین خانه تنها به فضای بسته خانه محدود نمی‌شود. افراد خانه زندگی خود را تنها بر مبنای مساحت محدود خانه تنظیم نمی‌کنند. ژاپنی در خانه، خود را در هسته و مرکز یک سیستم بسیار خوب و سازمان یافته می‌یابد که این محیط بسته با تمامی جامعه و حتی با عالم غیر مادی ارتباط مناسب و متقابل برقرار می‌کند. این چیزی است که احساس آرامش یک ژاپنی را فراهم می‌کند. شاید علت اصلی اینکه، ژاپنی‌هاحتی در فضای کم مسکن خود احساس رضایت می‌کنند، همین نکته باشد.

3. اجزاء، عناصر و مصالح خانه های ژاپنی

ارزشهای اخلاقی، فرهنگی و آرمانهای هر ملت در شیوه زندگی و مسکن آن ملت تأثیر می‌گذارد. این تأثیر در ساخت فضاها، تزیینات و حتی در استفاده از مصالح مؤثر می‌باشد. در این بخش از مقاله سعی می‌شود به بررسی اجزاء عناصر و مصالح خانه های ژاپنی پرداخته شود.

1.3. منظر بیرونی خانه

در ژاپن در خیابان‌های کوچک غالباً نوعی از معماری نیمه باز ، با درها و پنجره های هر چند پوشانده می یابیم که زندگی خانه فردی را با خیابان می گستراند تا جایی که با زندگی همسایه اش در هم می آمیزد . خانه ژاپنی چه محقرانه یا با شکوه ارتباطی فشرده با محیط اطرافش دارد و به عبارتی به خلاف معماری ایرانی برونگرا است و در هر جا که میسر باشد درداخل یک باغ حصار بندی شده با پرچین‌های خیزرانی که خود یک عنصر زیبایی آفرین است، قرار داده شده است .منظر بسیاری از خانه های ژاپنی یکسان می باشد و خانه هادارای سقف سفالی می‌باشند که باغچه ای در جلو یا پشت خانه وجود دارد . مجسمه های سنگی با سمبل‌های مذهبی در باغچه‌ها برای حفاظت خانه و صاحبخانه وجود دارد . شکل شماره یک نمونه ای از یک محله ژاپنی را نشان می‌دهد.

شکل 1. نمونه ای از یک محله ژاپنی

2.3. ورودی خانه

در بیشتر خانه های ژاپن، قسمت ورودی بصورت یک دالان یا هشتی میباشد که اختلاف سطحی در حدود ده سانتیمتر از سطوح دیگر خانه دارد. از آنجایی که در فرهنگ ژاپنی مرزی بین فضای کثیف (خارج خانه که کفش پوشیده می شود) و فضای تمیز (داخل خانه که دمپایی مخصوص پوشیده می شود) وجود دارد، این محل پایین تر از جاهای دیگر خانه است که به کفش کن معروف است. در این محل کفشها را بیرون می آورند و در قفسه های جای کفش قرار می دهند و از این محل، دمپایی مخصوص درون خانه را می پوشند. شکل شماره 2. نمونه ای از یک کفش کن را نشان می دهد. در مواقعی که جشن خاصی مثل جشن سال نو باشد، علامتهای خاصی در ورودی نصب می شوند که نشان دهنده اجازه دخول است. این روش علامت گذاری مطابق یک روش مذهبی قدیمی است که در مکانهای مقدس نیز کاربرد داشته است. اختلاف سطح ورودی با سطح خانه و همچنین نصب علامت ها نه تنها در خانه های سنتی و ویلایی وجود دارد بلکه در اکثر خانه های جدید و آپارتمانها نیز به چشم می خورد.

شکل 2. نمونه ای از یک کفش کن

3.3. مصالح

ژاپن دارای آب و هوای متنوعی است. مردمی که در شمال زندگی می کنند با برف و هوای سرد سروکار دارند و مردم مناطق جنوبی در معرض گرما و رطوبت میباشند. ژاپنی ها به روشهای ساده ولی هوشمندانه توانسته اند با شرایط بد محیطی مبارزه نمایند. وجود جنگلهای بسیار و همچنین بارش باران دو عامل هستند که نقش اساسی در معماری به ویژه استفاده از مصالح داشته که کاربرد چوب به عنوان مصالح اصلی و ایجاد سقفهای شیب دار در مقابل بارانهای سیل آسای آن سرزمین حائز اهمیت است. بسیاری از خانه های ژاپنی دارای اسکلت چوبی می باشند. این خانهها مانند خانه های آجری با اندود شن و آهک پوشیده شده اند. خانهها عموماً دوطبقه و بطور وسیعی در محیطهای شهری و روستایی گسترش پیدا کرده است. اما فرهنگ معماری سنتی در اسکلت چوبی نیز به خوبی دیده میشود. فضای خالی بین ستونها، همانند معماری معابد بودایی با گاه و گل پر میشود. بام خانه های ژاپنی یک عنصر با معنی محسوب می شود. این سقفها خطوط مورب ساختمان را ایجاد می نمایند. بطور معمول مصالح به کار رفته در سقفها، گاه گل و تخته نازک است که از پوست درختان درست شده است. در خانه های روستایی کمتر پله

ساخته می شود و برای رفتن به پشت بام از نردبان استفاده میکنند. کف سازی در خانه های قدیمی ژاپنی بر مبنای نوع فضا تغییر می کند. کف ورودی در خانه های قدیمی از مصالح ساده مانند خاک و یا شن ساخته شده است. کف آشپز خانه ها چوبی و کف بعضی از اتاقها با پوششی از نی بنام تاتامی پوشیده شده است. تاتامی مهمترین کف پوشی است که از پوشال برنج کوبیده شده و در درون بوریای بافته شده از نی قرار می گیرد . ابعاد تاتامیها 3 در 6 فوت میباشد که خود روشی برای اندازه گیری هر اتاق میباشد. بطور مثال وقتی بخواهند ابعاد اتاقی را ذکر کنند میگویند اتاق 8 تاتامی . این بدین معنی است که هشت تاتامی در این اتاق فرش شده است که مساحت آن اتاق حدود 144 فوت مربع می باشد با توجه به اینکه تاتامی از پوشال برنج میباشد و برنج نیز از غذاهای اصلی آنها است لذا از لحاظ فرهنگی، تاتامی برای ژاپنی هامهم و با ارزش میباشد لذا آنها موقعی که بر روی تاتامی راه میروند بطور حتم دمپایی خود را بیرون می آورند. در حال حاضر نیز اکثر خانه های ژاپنی اعم از ویلایی و آپارتمانی دارای یک اتاق تاتامی میباشند.

4.3. فضاهای تشکیل دهنده مسکن

درک سنتی ژاپنی از فضا ، حتی در دوره خانه های مدرن آن ، کاملاً متفاوت از درک سنتی غربی است. فضا در درک سه بعدی سنتی غربی به معنی رویه واقعی و آشکار اشیاء است. جعبه ای که از خارج نگریسته می شود شیء تلقی می گردد. داخل آن شیء فضا است . در اصطلاحات بودایی گاهی فرم به جای شیء قرار می گیرد و فضا هرگز به مثابه عاملی فیزیکی درک نشده است. فضا به مثابه آگاهی از امکان، نه به مفهوم میدان، با ماهیت سه بعدی بسته، توصیف می شود. دستاوردهای ژاپنی ناشی از اصول کنترل مکان از طریق سازماندهی فرم و فضا ، با درک تدریجی نظم طبیعت است. پلان خانه ها و فضاهای تشکیل دهنده آن و چگونگی استفاده از آن فضاها با توجه به فرهنگ سنتی آنها می باشد . حتی در آپارتمانها نیز اتاقها برای خوابیدن، استراحت، کار کردن و ارتباطات اجتماعی همانند گذشته می باشد. فقط بطور محدود آشپزخانه ها و محل غذاخوری کمی تغییر کرده است. به علت اینکه درصد زیادی از وقت روز یک ژاپنی در خارج از منزل صرف می شود و مقدار زیادی از کارهای خانه از قبیل پخت و پز، لباسشویی و...، فضایی که به آشپزخانه اختصاص پیدا می کند، زیاد نیست. در مورد شستشو، ژاپنی ها معتقدند بایستی توالت و حمام از یکدیگر جدا باشد. البته از لحاظ مذهبی حمام کردن برای آنها نیز مهم می باشد. آنها در موقع استحمام در ابتدا با یک ظرف آب روی خود ریخته و خود را تمیز میکنند و سپس وارد یک وان آب بسیار گرم می شوند. لازم به ذکر است که آب وان بعد از استحمام یک نفر تخلیه نمی شود بلکه همه اعضای خانواده از آن استفاده می کنند. حمام ژاپنی نه تنها برای تمیز شدن است بلکه محلی برای گرم شدن و از خستگی بیرون آمدن می باشد. در خانه ها اتاقهای کوچکی به مساحت 3 تا 5/4 تاتامی که به اتاق چای معروف است، وجود دارد . چون مراسم چای به منظور استراحت، فراغت از مسائل کاری و تفکر می باشد، در این صورت اتاق مراسم چای محلی است که صلح، اعتماد، دوستی و فراغت به بار می آورد. بطور کلی این اتاق به عنوان فضای جمع شدن افراد خانه برای صحبت، استراحت و صرف چای می باشد. شکل شماره 3. نمونه ای از یک اتاق را نشان می دهد و اتاق مهمان ، اتاقی است که با تاتامی مفروش شده و بین 8 تا 10 تاتامی می باشد. بطور معمول این اتاقها دارای بیشترین تزئینات هستند. مجسمه بودا نیز در این اتاق قرار می گیرد . دیوار بین بعضی از اتاقها از پارتیشنهای متحرک استفاده می شود که هم زیبایی خاص خود را دارد و هم در موقع لزوم می توان دو اتاق را به یک اتاق بزرگ تبدیل کرد.

شکل 3. نمونه ای از یک اتاق

5.3. مبلمان

زندگی در خانه های ژاپنی به شکل وسیعی تحت تأثیر فرهنگ زیستی آنهاست. مبلمان خانه هاشامل یک میز کوچک، چندین قفسه برای انبارکردن و یک میز کوتاه کوچک برای نوشتن می باشد. خانواده ها هنوز مطابق سنت قدیمی ژاپن، برای خوردن و آشامیدن، در اطراف میزهای کوچک زانو می زنند. شکل شماره 4. نمونه ای از این میزها را نشان می دهد. ژاپنی ها از دیر باز روی زمین می خوابند. رختخوابها درون کمدهایی مخصوص نگهداری می شوند. در گذشته، در خانه هایی که تعداد بچه ها زیاد بود، بعضی از آنها در این کمدها می خوابیدند. در خانه های سنتی بطور معمول، درها و پنجره ها، صفحه ها دارای چارچوبی از جنس چوب هستند و جنس قسمت وسط بر اساس اینکه در کجای ساختمان استفاده شوند متغیر است. ابعاد درها و پنجره ها نیز بر مبنای ابعاد حصیرهای تاتامی مشخص میشود. بطور معمول ارتفاع آنها 6 فوت یعنی برابر با طول یک تاتامی می باشد. بعضی از خانه ها برای حفاظت در برابر شرایط جوی از پنجره های با دو کشوی موازی هم استفاده می کنند.

شکل 4. نمونه ای از میزهای
صرف غذا

4. نتایج و پیشنهادها

خانه در ژاپن فقط یک پناهگاه نیست ، بلکه یک عنصر اصلی در اجتماع محلی است. از لحاظ جامعه شناسی، واحد جامعه در ژاپن، خانواده نیست بلکه خانه می باشد. از این اشارت روشن می شود که خانه های ژاپنی را نمی توان فقط با رولوه کردن و یا استفاده از دوربین عکاسی درک نمود. به نظر میرسد معمار به عنوان یک طراح خلاق هیچ نقشی در طراحی خانه های مطابق با قواعد سنتی ژاپن ایفا نمی کند. صنعتگر ساختمان ، خانه را مطابق با فرهنگ مسکن که قرن ها در ژاپن جاری است، می سازد. راستی چرا ژاپنی ها به این میزان به قوانین مسکن و سکونت موروثی خود پایبند هستند؟ ممکن است پاسخ به این سؤال این گونه باشد که سکونت به مقدار زیادی به فرهنگ گذشتگان وابسته است. متأسفانه امروزه در دانشکده های معماری هیچ رشته یا درس خاصی در خصوص فرهنگ ساختمان و یا انسان شناسی معماری تدریس نمیشود. بطور کلی نظریه های معماری بر مبنای تاریخ هنر غرب تعریف شده است. این نکته قابل تذکر است که مقایسه فرهنگ های مختلف زیستن و ساختن موجب تحریک بصیرت معماران می گردد. هدف از این مقاله این نیست که ژاپن به عنوان الگویی برای کشور ما قرار گیرد، بلکه سعی شده است مسکن در ژاپن مورد تحلیل قرار گیرد. با توجه به نقش فرهنگ در مسکن و نکاتی که نوشته شد، می توان نتایج زیر را ذکر کرد .

1. اگر عوامل بوجود آورنده معماری مسکونی مطابق با خواستارهای فرهنگی باشد، آن معماری ریشه ای عمیق می گیرد و اگر آن عوامل ناپایدار باشند معماری فاقد حیات می شود و عوامل جدید آن را از میان بر می دارند.

2. شناخت فرهنگی به عنوان یکی از مؤثرترین عوامل برنامه ریزی در زمینه حل مسأله مسکن است.

3. توجه کردن به فرهنگ مسکن در کشور از نکات ضروری در برنامه ریزی است.

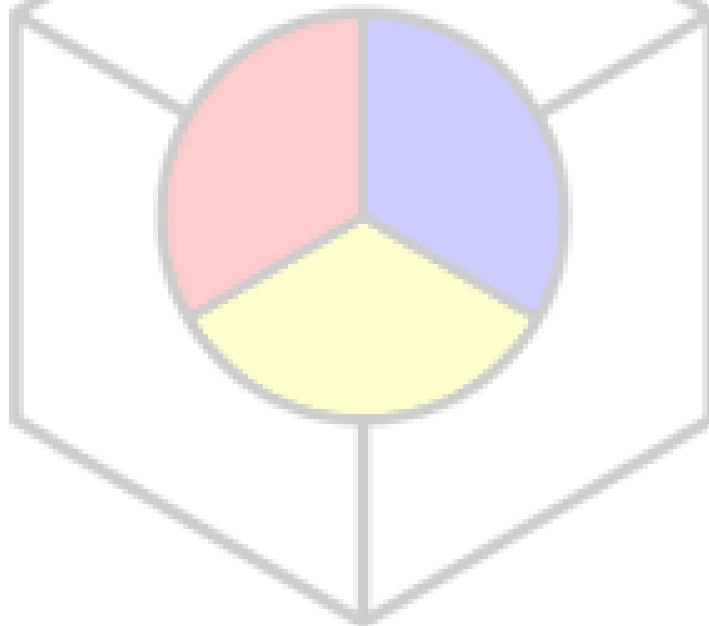
4. تاکید بر مسکن با توجه به فرهنگ های منطقه ای و محلی و نه فقط تاکید بر کوچک سازی و اصرار بر خانه های کوچک و انجام هدف گذاری مناسب در اندازه متوسط مسکن ضروری است.

5. فرهنگ سازی در مسکن از ضروریات حل مسئله مسکن می باشد. بطور حتم معماری مسکونی همیشه منعکس کننده شرایط زیستی و اعتقادی مردم را دارد که جزئی از زندگی آنها است.

فهرست منابع :

راپاپورت، آموس (1388)، انسان‌شناسی مسکن، چاپ اول، نشر حرفه هنرمند، تهران.
سازمان بین‌المللی اطلاعات آموزشی توکیو، ژاپن امروز، انتشارات مرکز فرهنگی و
اطلاعات سفارت ژاپن، 1372
مخبر، عباس، ابعاد اجتماعی مسکن، انتشارات سازمان برنامه و بودجه، 1363
یوتاکا، تازاوا، تاریخ فرهنگ ژاپن، ترجمه محمد رستم پور، انتشارات دفتر روابط فرهنگی
ژاپن، تهران، 1376

1995 ،Japan ،forign press center ،Facts and figures of Japan ،Yoshio ،Hatano-
1995 ، Japan ،asahi shimbun press ،Understanding Japan ،Shuichi ،Katsuta-
1992 .Chuo university press ،Japanese Society ،shoji ،Kokichi-
Foundation :2 .Research series Vol ،Architectural anthropology ،Nold Egender-
1996 .for anthropological research into architecture structure mundai
1871 ،Brentano's :New York .7th ed .2 vols .Primitive Culture ،Edward B ،Tylor-

ARCHIMASK.IR